

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

UPA 2023/10

24. maj 2023

Asii Chemnitz Narup

Politisk Økonomisk beretning 2023

(Naalakkersuisoq for Finanser og Ligestilling)

Ordførerindlæg:

De kommende reformer kræver skarpe valg

Indledning

Punkt 10 på Inatsisartuts dagsorden 'Politisk-Økonomisk Beretning' er en rigtig forårsbebuder. Den har været et fast punkt på dagsordenen hvert eneste forår i ganske mange år. I en tid hvor vi alle mærker lyset vende tilbage, sneen smelter, græsset grønnes, stenbideren og dens velsmagende rogn har fået smilene frem, de første sildepiskere i fjordene minder os om sommerens komme.

Beretningen indeholder ikke blot en opsamling af det aktuelle konjunkturbillede. Den har også et indhold, der kan danne et rigtigt godt udgangspunkt for en fremadrettet diskussion af, hvor vi vil hen som samfund?. Hvordan sikrer vi en robust og holdbar økonomi?. Hvilke reformer kan understøtte dette? Hvilke reformer vil vi beslutte os for? Og ikke mindst hvordan sikrer vi os sammenhæng mellem de forskellige reformspor?

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Tak til Naalakkersuisoq for Finanser for en interessant beretning, der giver mulighed for at vi sammen tænker langt og stort og bredt.

Fra Inuit Ataqatigiit ligger hovedvægten i vores ordførerindlæg på de delemner i Beretningen, der rækker ud i fremtiden med Holdbarheds- og Vækstplan 2 som omdrejningspunkt.

IA 's målsætninger

((Inuit Ataqatigiit ønsker et stærkt og stolt Grønland, et Grønland som bliver uafhængigt, hvor vores unge bliver veluddannede, hvor vi får bugt med uligheden og hvor vi både kan være os / Grønland – og alligevel en del af Verden. At vi tager ansvar for at udvikle vores erhvervsliv og skabt arbejdspladser og skabt gode og sunde boliger til alle. At vi passer godt på vores børn og vore gamle. At vi endegyldigt får gjort op med misbrug og overgreb, at vi endegyldigt får gjort op med forskelsbehandling .....

Inuit Ataqatigiit arbejder for økonomisk og politisk selvårenhed med afsæt i principperne om bæredygtighed. Den økonomiske politik og finanspolitikken skal bidrage til øget lighed, bekæmpe fattigdom og sikre lige adgang til samfundets goder. Den skal understøtte borgernes muligheder for aktiv demokratisk deltagelse i samfundsudviklingen og styrke sammenhængskraften i samfundet. Det handler om mennesker.

Inuit Ataqatigiit har fokus på at skabe økonomisk vækst. Ikke for vækstens egen skyld, men for at sikre trivsel, for at sikre at alle mennesker kan folde deres talenter ud, komme i arbejde og forsørge sig selv, for at sikre øget velfærd og velstand.

Økonomi handler om mennesker.))

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Aktuelle økonomiske situation

De seneste år, har en global Covid 19 epidemi, Ruslands invasion af Ukraine, og klimaforandringerne alle medvirket til at verden er blevet et mere usikkert og uforudsigeligt sted at leve – med mærkbare økonomiske, helbredsmæssige og samhandelsmæssige følger.

Endnu en gang bliver vi mindet om, at vi ER en del af verdenssamfundet, og at begivenheder, der indtræffer i helt andre verdensdele også får indflydelse på vores hverdag og på vore liv.

Grundlæggende er vores økonomi god. Inflationspresset er beskedent sammenlignet med andre landes. Bloktilskuddet fra Danmark og prissikringsaftaler på olie- og dieselprodukter er medvirkende til den beskedne inflation.

Men prisstigningerne slår også igennem hos os: på fragtraterne, på byggematerialer, på fødevarer og forbrugsgoder. Vores store afhængighed af importerede varer betyder, at husholdningerne meget mærker de højere priser.

Så når vi taler om at vores økonomi er god, finder Inuit Ataqatigiit det vigtig at understrege, at der er tale om et øjebliksbillede.

Udfordringer

Der har i de seneste 10-15 år været talt rigtig meget om 'dødens gab' / 'hvalens gab' / 'velfærdsdilemmaet': med den befolkningsudvikling vi har betyder det, at der vil være flere og flere, der har brug for at trække på velfærdssamfundets

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

goder og samtidigt er der færre til at betale de skatter til Landskassen, som skal betale for goderne.

Den globale klimakrise vil også nemt kunne udløse nye udgiftsbehov.

De offentlige udgifter overstiger snart indtægterne. Holdbarhedsproblemet er ikke et fremtidsscenario. Det ER ! Lad os udvise ansvarlighed og sætte os det fælles mål at skabe økonomisk balance i den offentlige økonomi i de kommende 10-12 år. Det politiske instrument, der adresserer denne udfordring, er holdbarheds- og vækstplanen. Økonomisk holdbarhed handler om at skabe balance mellem udgifter og indtægter nu og i fremtiden. Det er vigtigt at planen arbejder både med udgifterne og med indtjeningsgrundlaget i de offentlige budgetter.

Ingen nemme løsninger, dilemmafyldt

Lad os være ærlige og sige, at vi har udfordringer både med udgiftssiden og med indtægtssiden.

Over 50 % af vore indtægter stammer fra Bloktilskuddet. Derudover er vi dybt afhængige af indtægterne fra fiskeriets eksport. Vi MÅ sikre nye indtægter.

Der bliver færre unge til at forsørge flere ældre. En mellemlangsigtet og dyr genopretningsplan for vores Sundhedsvæsen bør snarest forhandles på plads på tværs af partierne. Tak til Sundhedskommissionen for en konstruktiv betænkning. Hele det sociale område trænger til et kvalitetssløft. Ulighed og børnefamilier der lever med en meget ringe økonomi er også en del af vores virkelighed. Ungemålgruppen, der svigtes. Ja, der er nok at tage fat på Problemerne forsvinder ikke af sig selv. Politisk mod, handlekraft og økonomi ønskes.

Vores økonomi er sårbar både på indtægtssiden og udgiftssiden.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Nu skal der handles – HVP 2

Arbejdet med at udvikle Holdbarheds- og Vækstplan 2 startede allerede tilbage i 2019. Nu er planen stort set klar. For at komme i mål med målsætningen om at skabe økonomisk balance i den offentlige økonomi præsenteres i dette års Beretning de reformtiltag og initiativer, som Naalakkersuisut har sat i gang og vil sætte i gang.

Der er tale om 4 reformtiltag. Disse skal, hver for sig og sammen, bringe os ud af velfærdsdilemmaet.

Inuit Ataqatigiit ønsker at dele nogle af de overvejelser og ønsker vi gør os om hvert at de 4 reformtiltag.

Ad reformspor 1: forøgelse af uddannelses- og kompetenceniveauet.

Målet om social bæredygtighed opfyldes blandt andet ved at sikre unge uddannelser. Uddannelsesområdet har samlet set været et prioriteret område i mange årier. Nu er tiden kommet til at vi udfordrer hinanden på spørgsmålet om prioritering mellem forskellige uddannelser.

Inuit Ataqatigiit er enige i, at uddannelsesstilbudene skal målrettes samfundets behov. Det kalder på mod til at diskutere og beslutte prioritering mellem de forskellige uddannelser. Vi foreslår, at uddannelser inden for sundhedsfaglige og socialfaglige områder prioriteres. Manglen på medarbejdere er katastrofal.

Fiskeriet landets vigtigste erhverv, skal have et særligt løft uddannelsesløft.

De håndværksmæssige fag til bygge- og anlægsbranchen må også prioriteres. Håndens og åndens arbejde er lige værdige.

INUIT ATAQATIGIIT

INATSIARTUNI

For at få flere i gang med en kompetencegivende uddannelse er vi NØDT til at give vores Fokeskole et servicecheck. Grønlands Økonomiske Råd havde et vigtigt afsnit om Folkeskolen i sin rapport i efteråret 2022. Heaf fremgik, at vores folkeskoler har så forskellige muligheder og niveauer, afhængig af hvor man bor i landet. Det kan ikke passe, at fordi du er født i en mindre bygd, at så er du afgørende ringere stillet når du afslutter skolen. Alle vores unge skal kunne nå et niveau, der sætter dem reelt i stand til at gå videre med en ungdomsuddannelse. Ellers sætter vi dem bagest i køen til fremtidens arbejdsmarked, allerede inden de er myndige.

Det gode børneliv starter allerede i førskolealderen (i princippet i moders mave som foster). På grund af den enorme mangel på pædagoger, er det vores frygt, at flere og flere børn ikke modtager de pædagogisk udviklende tilbud, som loven fra 2012 giver tilskriver. Det HASTER med at øge antallet af uddannede pædagoger.

Ad reformspor 2: bæredygtig vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi

Alle er enige om at vores enstrengede erhvervssektor - båret af fiskeriet - gør os sårbare. Alle er også enige om behovet for at reformere inden for denne erhvervssektor. Må Inatsisartut nå til enighed om de principper, der skal være bærende i den kommende fiskerilov?. Det glæder os, at de politiske samtaler herom er startet op. Det er Inuit Ataqatigiits ønske, at det skal lykkes, at finde en balance mellem de mange og til tider modsarettede interesser der hersker i fiskeriet og at Inatsisartut ender op med at indgå et nationalt kompromis på fiskeriområdet. Det haster med at fremlægge forslag til en ny fiskerilov.

Vi noterer os, at forhandlingerne om ny frihandelsaftale med Storbritanien først forventes afsluttet dette efterår. Ligesom vi noterer os Naalakkersuisuts signal

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

om, at det kan blive nødvendigt at genoverveje konceptet med frihandelsaftaler. Vi anbefaler Finans- og Erhvervsudvalget at være i tæt dialog med Naalakkersuisut herom.

I forhold til at skabe fornyet og forøget erhvervsudvikling, skal der IKKE herske nogen tvivl om, at Inuit Ataqatigiit er enig i dette.

Der er positive muligheder og udfordringer med udvikling inden for turismen. Vi er dog overraskede over, at Naalakkersuisut både arbejder på en midlertidig turismestrategi og en endelig der først er annonceret til at blive fremlagt i 2025.

Det kan ikke overraske, at Inuit Ataqatigiit ser den grønne omstilling som det sted, hvorfra erhvervsudviklingens nye knopskydninger skal gro.

70 % af vores elektricitet er grøn, med de nye vandkraftværker bliver 90 % af vores elektricitet grøn. Vi vil mere end at udnytte vore kæmpe vandressourcer til elektricitet. Der ER potentiale for at udnytte vore vandressourcer kommercielt til eksportjemed. Det er oplagt, at vi griber den globale grønne dagsorden.

Verdenssamfundets fokus på miljø og klima kombineret med stigende interesse for Arktis gør det oplagt, at vi lancerer erhvervsudviklingsmuligheder, der reducerer den globale opvarmning og sikrer plantens overlevelse. Der er masse af udfordringer – endnu er 84 % af vores energi sort.

Ad reformspor 3: fremtidssikring af den offentlige sektor

Det glæder os at dette reformspor er inkluderet i det fremadrettede reformarbejde. I årevis har stor set alle partier ønsket en nytænkning af vores

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

offentlige sektor, både Selvstyret og Kommunerne. Strukturudvalget tilbage i 2005 kom med nogle principper, som kun tilnærmelsesvis er fulgt til dørs.

For at komme et politisk beslutningsgrundlag nærmere foreslår Inuit Ataqatigiit at der afsættes penge til en eller flere PhD-er. Lad os få nogle fremsynede og nytænkende personer til at stå i spidsen for udarbejdelse af forslag til reformering af den offentlige sektor. Og tænke hvis vi turde at bygge de borgernære servicefunktioner op med empowerment, som det ypperste princip. I dag pålægges medarbejdere og borgere så meget kontrol, at man må tage sig til hovedet.

Mange af de borgere, der har allermost brug for hjælp, har det ofte svært i mødet med systemet. Det duer ikke. Vi skal finde en ny balance mellem kontrol og tillid?

Det er ikke nok at slanke den offentlige sektor ud fra den nuværende struktur og opgavefordeling. De første spørgsmål vi skal finde svar på er: hvad skal kendetegne den offentlige sektor hos os i anno 2023? Og hvordan sikrer vi den bliver effektiv og sammenhængende?

Ad reformspor 4: reform af skattesystemet, velfærdsydelser bolig- og ældreområdet.

Et vigtigt reformspor med mange delelementer. Inuit Ataqatigiit har store forventninger til, at samspillet mellem disse delelementer vil reducere uligheden og øge beskæftigelsen, så selvforsørgelse bliver en reel mulighed for de fleste.

Inuit Ataqatigiit ønsker at beskæftigelses- og socialpolitikken koordineres tættere, og at arbejdsmarkedskontakt bliver et fælles mål for indsatserne. Vi

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

skal blive dygtigere til at hjælpe udsatte unge og voksne tættere på job eller uddannelse.

Arbejdet med skattereformen ER i gang. I løbet af foråret har partierne været indkaldt til forhandlinger hos Naalakkersuisoq for Finanser og Ligestilling. Første skridt er reformering af personskatterne. Fra Inuit Ataqatigiit har vi sat os for at udfordre vores egen vanetænkning hvad angår blandt andet skatte %-en, fradragmuligheder og ønsker at holde fast i målet om forenkling og effektivisering. Det er vores håb, at der kan skabes enighed om målet: at lavindkomstgruppen og mellemindkomstgruppen tilgodeses mærkbart.

Måle og monitorere

I Beretningen meddeler Naalakkersuisut, at Holdbarheds- og Vækstplan 2 vil blive fremlagt til efteråret. Det vil vi glæde os til. Vore medlemmer af Finansudvalget har ønsket at udvalget mødes med Naalakkersuisut for Finanser for at få lejlighed til en uddybende dialog om Holdbarheds- og Vækstplan 2.

Vi noterer os, at der vil blive arbejdet med forskellige indikatorer med sigte på at kunne følge fremdriften i planens overordnede politiske mål. Det er Inuit Ataqatigiits ønske, at fremdriften gøres synlig og offentliggøres to gange om året.

En særlig udfordring bliver, hvordan vi får integreret samtlige indsatser i de 4 reformspor i vores planlægning af den økonomiske udvikling og den økonomiske politik.

Fra Inuit Ataqatigiit ønsker vi udviklet en høj grad af vilje og kapacitet til koordinering på tværs af Departementerne end vi oplever i dag.

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Afslutning

Fra Inuit Ataqatigiit er vi klar over, at der ingen nemme og hurtige løsninger findes. Men det er derfor vi har en folkevalgt forsamling – netop til at sætte ord på dilemmaerne, have mod til at træffe de svære beslutninger og disciplin til at stå ved implementering af de kort- og langsigtede mål.

Kære kolleger, vi kan jo godt et langt stykke af vejen – det vidner de sidste to års finansaftaler jo på. Vi forhandlede, skabte kompromisser og traf beslutninger. Lad os i samarbejde vise mere af den samme beslutnings- og handlekraft. Det er dét, der skal skabe fremdrift og positive forandringer. Det er nu, vi skal stå sammen om en række nationale kompromisser, der rækker ud i fremtiden.

Tak for ordet.

**INUIT ATAQATIGIIT
INATSIARTUNI**

